

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 9

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

AXBOROT MANIPULYASIYASI VA HAQIQATNING VIRTUALLASHUVI: IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLIL

Jo'raboyeva Nargizaxon Ortig'aliyevna

Farg'ona davlat universiteti, mustaqil izlanuvchi.

e-mail: nargizaonjuraboyeva@mail.ru ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5774-0714>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada raqamli mediamakonda axborot manipulyatsiyasining shakllari va texnologiyalari, shuningdek, haqiqatning virtuallashuvi hamda simulyakrlashuv jarayonlarining ijtimoiy-falsafiy mohiyati tahlil qilingan. Tadqiqotning maqsadi axborot manipulyatsiyasining gnoseologik va aksiologik mezonlarini aniqlash, posthaqiqat fenomenining ommaviy ong transformatsiyasiga ta'sirini asoslashdan iborat. Tadqiqotda qiyosiy tahlil, analiz va sintez, tizimli va funksional yondashuvlar, sotsiologik so'rovnoma hamda kuzatuv usullaridan foydalanilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy raqamli muhitda axborot manipulyatsiyasi feyk xabarlar, dezinformatsiya, algoritmik boshqaruv, targetlangan ta'sir va bot tarmoqlari kabi murakkab shakllar orqali amalga oshirilmoqda. Haqiqatning virtuallashuvi real voqelikning raqamli muhitda qayta yaratilishi va mediaviy obrazlar bilan almashinishi jarayoni sifatida tavsiflangan. Simulyakrlashuv jarayonida axborot o'z manbasidan uzoqlashib, mustaqil virtual mazmun kasb etishi ko'rsatilgan. Posthaqiqat sharoitida faktlarga nisbatan emotsional ta'sirning ustuvorligi va ratsional yondashuvning zaiflashishi asoslangan. Tadqiqotning ilmiy yangiligi axborot manipulyatsiyasi, virtuallashuv va posthaqiqat fenomenlarining o'zaro aloqadorligini tizimli ravishda ochib berishda namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalaridan mediasavodxonlik, tanqidiy tafakkur va axborot xavfsizligiga oid dasturlarni ishlab chiqishda foydalanish mumkin.

Kalit so'zlar: axborot manipulyatsiyasi, haqiqatning virtuallashuvi, simulyakrlashuv, posthaqiqat, feyk axborot, dezinformatsiya, algoritmik boshqaruv, ommaviy ong, raqamli mediamakon, mediasavodxonlik.

ИНФОРМАЦИОННЫЕ МАНИПУЛЯЦИИ И ВИРТУАЛИЗАЦИЯ РЕАЛЬНОСТИ: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

Журабоева Наргизахон Ортигалиевна

Ферганский государственный университет, независимый исследователь.

Аннотация.

В статье анализируются формы и технологии информационной манипуляции в цифровом медиапространстве, а также социально-философская сущность процессов виртуализации истины и симулякризации. Цель исследования заключается в определении gnoseологических и аксиологических критериев информационной манипуляции и обосновании влияния феномена постправды на трансформацию массового сознания. В исследовании применены методы сравнительного анализа, анализа и синтеза, системный и функциональный подходы, социологический опрос и наблюдение. Результаты показывают, что в современной цифровой среде информационная манипуляция осуществляется посредством таких сложных форм, как фейковые сообщения, дезинформация, алгоритмическое управление, таргетированное воздействие и сети ботов. Виртуализация истины характеризуется как процесс воссоздания реальной действительности в цифровой среде и её замещения медийными образами. Показано, что в процессе симулякризации информация отделяется от своего первоначального источника и приобретает самостоятельное виртуальное содержание. Обосновано, что в условиях постправды эмоциональное воздействие начинает преобладать над фактами, а роль рационального подхода ослабевает. Научная новизна исследования заключается в системном раскрытии взаимосвязи информационной манипуляции, виртуализации и феномена постправды. Результаты исследования могут быть использованы при разработке программ по медиаграмотности, критическому мышлению и информационной безопасности.

Ключевые слова: информационная манипуляция, виртуализация истины, симулякризация, постправда, фейковая информация, дезинформация, алгоритмическое управление, массовое сознание, цифровое медиапространство, медиаграмотность.

INFORMATION MANIPULATION AND THE VIRTUALIZATION OF REALITY: A SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Jo'raboyeva Nargizaxon Ortig'aliyevna

Fergana State University, Independent Researcher.

Abstract.

This article analyzes the forms and technologies of information manipulation in the digital media environment, as well as the socio-philosophical nature of the virtualization of truth and processes of simulacrazation. The study aims to identify the epistemological and axiological criteria of information manipulation and to substantiate the impact of the post-truth phenomenon on the transformation of mass consciousness. The research employs comparative analysis, analysis and synthesis, systemic and functional approaches, sociological surveys, and observation. The findings indicate that information manipulation in the contemporary digital environment is carried out through complex forms such as fake news, disinformation, algorithmic control, targeted influence, and bot networks. The virtualization of truth is characterized as a process in which reality is reconstructed in the digital environment and replaced by media representations. In the process of simulacrazation, information becomes detached from its original source and acquires an independent virtual meaning. Under post-truth conditions, emotional influence is shown to prevail over factual evidence, while rational approaches become weakened. The scientific novelty of the study lies in its systematic examination of the interrelationship among information manipulation, virtualization, and the post-truth phenomenon. The findings may be applied in the development of media literacy, critical thinking, and information security programs.

Keywords: information manipulation, virtualization of truth, simulacrazation, post-truth, fake information, disinformation, algorithmic control, mass consciousness, digital media environment, media literacy.

Kirish. Zamonaviy raqamli mediamakonda axborotning tezkorligi, ommaviyligi va ta'sir doirasining kengayishi insonning voqelikni anglash jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt texnologiyalari, ijtimoiy tarmoqlar va algoritmik axborot tarqatish tizimlarining ommalashuvi natijasida axborot manipulyatsiyasi hamda haqiqatning virtuallashuvi jamiyat barqarorligi va ma'naviy xavfsizlik uchun jiddiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda [1]. Bu holat axborot manipulyatsiyasining ijtimoiy-falsafiy mexanizmlarini chuqur tadqiq etish zaruratini keltirib chiqarmoqda.

Axborot manipulyatsiyasi — muayyan subyekt manfaatlarini amalga oshirish maqsadida insonlarning ongi, dunyoqarashi va ijtimoiy xulq-atvoriga yashirin yoki bilvosita ta'sir ko'rsatish jarayoni — zamonaviy raqamli muhitda yangi shakl va texnologiyalar orqali namoyon bo'lmoqda [2]. Feyk xabarlar, dezinformatsiya, algoritmik boshqaruv, targetlangan ta'sir va bot tarmoqlari kabi vositalar ommaviy ongga ta'sir ko'rsatishning samarali mexanizmi sifatida qo'llanilmoqda. Shu bilan birga, raqamli muhitda haqiqatning virtuallashuvi — real voqelikning mediaviy obrazlar bilan almashinishi — fenomeni kuchaymoqda [3].

UNESCOning "Media and Information Literacy Strategy 2021–2025" dasturida dezinformatsiya va manipulyativ kontentga qarshi kurash ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan [4]. O'zbekistonda ham axborot manipulyatsiyasining yoshlar dunyoqarashi va ijtimoiy qadriyatlarga ta'sirini tahlil qilish dolzarb masalaga aylangan.

Tadqiqotning maqsadi raqamli mediamakonda axborot manipulyatsiyasining shakllari va texnologiyalarini, haqiqatning virtuallashuvi va simulyakrlashuv jarayonlarini ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilish hamda posthaqiqat fenomenining ommaviy ong transformatsiyasiga ta'sirini asoslashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Axborot manipulyatsiyasi va haqiqatning virtuallashuvi muammolari xalqaro ilmiy jamoatchilik tomonidan keng o'rganilmoqda.

Axborot manipulyatsiyasi nazariyasi. Shoshana Zuboff "kuzatuv kapitalizmi" konsepsiyasida raqamli platformalar tomonidan foydalanuvchi ma'lumotlarining tijorat maqsadlarida ekspluatatsiya qilinishi va bu jarayonning insonning xulq-atvori hamda ongini boshqarish vositasiga aylanishini asoslagan [5]. Cass Sunstein "axborot kaskadlari" va "exo-kameralar" fenomenlarini tadqiq qilib, raqamli muhitda axborot manipulyatsiyasining yangi mexanizmlarini ochib bergan [6].

Haqiqatning virtuallashuvi. Jean Baudrillard simulyakrlar nazariyasida zamonaviy jamiyatda real voqelikning belgilar va media orqali yaratilgan sun'iy obrazlar bilan almashinishini falsafiy jihatdan asoslab bergan [7]. Baudrillardning fikricha, postindustrial sivilizatsiyada inson real voqelik bilan emas, balki media tomonidan yaratilgan giperreallik bilan munosabatga kirishadi.

Posthaqiqat fenomeni. Lee McIntyre posthaqiqat fenomenini falsafiy jihatdan tahlil qilib, faktlar va dalillarga nisbatan emotsional ta'sir va shaxsiy ishonchlarning ustuvorligini zamonaviy axborot muhitining o'ziga xos xususiyati sifatida ko'rsatgan [8]. Matthew d'Ancona esa posthaqiqat davrida axborot ishonchligining inqirozi va uning demokratik jarayonlarga ta'sirini tadqiq qilgan [9].

Feyk axborot va dezinformatsiya. Claire Wardle va Hossein Derakhshan axborot buzilishining uch turini — misinformatsiya, dezinformatsiya va malinformatsiyani — farqlash tizimini ishlab chiqqanlar [10]. Ushbu klassifikatsiya

raqamli muhitdagi yolg'on axborotning turli ko'rinishlarini tushunishda muhim amaliy ahamiyatga ega.

Algoritmik boshqaruv va platformalar. Eli Pariser "filtr pufagi" (filter bubble) konsepsiyasida algoritmlar tomonidan foydalanuvchilarning axborot muhitining cheklanishi va buning demokratik jarayonlarga salbiy ta'sirini ochib bergan [11]. Frank Pasquale esa raqamli platformalarning "qora quti" xususiyati va algoritmik shaffofsizlik muammolarini tahlil qilgan [12].

1-jadval. Axborot manipulyasiyasi: nazariy yondashuvlar

№	Nazariy yondashuv	Asosiy vakillari	Asosiy tushunchalar
1	Kuzatuv kapitalizmi	S.Zuboff	Xulq-atvor ma'lumotlarining ekspluatatsiyasi
2	Simulyakrlar nazariyasi	J.Baudrillard	Giperreallik, simulyakr
3	Posthaqiqat falsafasi	L.McIntyre, M.d'Ancona	Emotsional ta'sir ustuvorligi
4	Axborot buzilishi	C.Wardle, H.Derakhshan	Misinformatsiya, dezinformatsiya
5	Filtr pufagi	E.Pariser, C.Sunstein	Axborot izolyatsiyasi, polarizatsiya
6	Algoritmik boshqaruv	F.Pasquale, T.Gillespie	Platformalar hokimiyati

METODOLOGIYA

Tadqiqotda quyidagi ilmiy usullar qo'llanilgan:

Qiyosiy tahlil usuli — axborot manipulyatsiyasining turli shakllari va texnologiyalarini solishtirish, ularning samaradorligi va ijtimoiy ta'sir darajasini baholash maqsadida qo'llanilgan.

Analiz va sintez usuli — axborot manipulyatsiyasi mexanizmlarini tarkibiy elementlarga ajratish va ularning yaxlit tizim sifatida namoyon bo'lishini tahlil qilish uchun foydalanilgan.

Tizimli va funksional yondashuv — axborot manipulyatsiyasi, haqiqatning virtuallashuvi va posthaqiqat fenomenlarining o'zaro aloqadorligini, ularning ijtimoiy tizim elementlari sifatida funksional munosabatlarini tahlil qilishga xizmat qilgan.

Sotsiologik so'rovnomma — O'zbekistondagi yoshlarning (18–30 yosh) raqamli muhitdagi axborotga munosabati, feyk xabarlarini aniqlash qobiliyati va mediasavodxonlik darajasini o'rganish maqsadida o'tkazilgan (n=420).

Kuzatuv usuli — raqamli mediamakondagi axborot oqimlari, manipulyativ kontent namunalarini va ularning tarqalish mexanizmlarini kuzatish uchun qo'llanilgan.

Kontent-tahlil — ijtimoiy tarmoqlardagi axborot kontentining mazmuni, emotsional yo'naltirilganligi va manipulyativ xususiyatlarini tahlil qilish maqsadida foydalanilgan.

NATIJALAR

Axborot manipulyasiyasining shakllari va texnologiyalari

2-jadval. Axborot manipulyasiyasining raqamli muhitdagi shakllari

№	Shakl	Mazmuni	Ta'sir mexanizmi
1	Feyk xabarlar	Ataylab soxtalashtirilgan axborot	Emotsional ta'sir, sensatsiya
2	Dezinformatsiya	Maqsadli noto'g'ri axborot	Jamoatchilik fikrini chalg'itish
3	Algoritmik boshqaruv	Platformalar kontentni tartiblash	Axborot personalizatsiyasi
4	Targetlangan ta'sir	Muayyan auditoriyaga kontent	Xulq-atvorni o'zgartirish
5	Bot tarmoqlari	Avtomatlashtirilgan akkauntlar	Sun'iy ijtimoiy muhit yaratish
6	Deepfake	AI orqali soxta video/audio	Haqiqatga ishonchni zaiflantirish
7	Neyrokommunikativ usullar	Psixologik ta'sir texnologiyalari	Ong osti darajasida ta'sir

3-jadval. Axborot manipulyasiyasining umumiy usullari

№	Usul	Mexanizmi	Qo'llanish sohasi
1	Yuqtirish	Istagan ruhiy holatni namoyish qilish	Individual, jamoaviy, ommaviy
2	Singdirish	Tanqidiy tafakkurni so'ndirish	Mafkuraviy, siyosiy

3	Ma'lumotni tanlash	Faqat kerakli axborotni taqdim etish	OAV, ijtimoiy tarmoqlar
4	Emotsionallash-tirish	Hissiy ta'sir orqali fikrlashni zaiflash-tirish	Reklama, propaganda
5	Takrorlash	Bir xil xabarni muttasil takrorlash	Siyosiy, tijorat
6	Nufuzga murojaat	Obro'li shaxslar nomidan ta'sir	Jamoatchilik fikri

Haqiqatning virtuallashuvi va simulyakrlashuv jarayonlari

Tadqiqot natijalariga ko'ra, haqiqatning virtuallashuvi real voqelikning raqamli muhitda qayta yaratilishi va mediaviy obrazlar bilan almashinishi jarayoni sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayon voqelik haqidagi tasavvurlarning bevosita tajribaga emas, balki raqamli kontentga asoslanishiga olib keladi.

Simulyakrlashuv jarayonida axborot o'zining real manbasidan uzoqlashib, mustaqil virtual mazmun kasb etadi. Jean Baudrillard simulyakrlarning taraqqiyotini to'rt bosqichda ko'rsatadi: obraz voqelikning haqiqiy in'ikosi; obraz voqelikni buzib ko'rsatadi; obraz voqelikning yo'qligini yashiradi; obraz voqelik bilan umuman bog'liq bo'lmagan mustaqil simulyakrga aylanadi [7].

4-jadval. Haqiqatning virtuallashuvi bosqichlari (Baudrillard asosida)

Bosqich	Mazmuni	Raqamli muhitdagi namoyon bo'lishi
I	Obraz real voqelikning haqiqiy in'ikosi	Professional jurnalistika, tekshirilgan xabarlar
II	Obraz voqelikni buzib ko'rsatadi	Bir tomonlama tahlil, freyming
III	Obraz voqelikning yo'qligini yashiradi	Feyk xabarlar, deepfake
IV	Obraz voqelik bilan bog'liq emas	Virtual voqelik, metavers, simulyasiya

Posthaqiqat va ommaviy ong transformatsiyasi

Sotsiologik so'rovnoma natijalari (n=420, yoshlar 18–30 yosh, O'zbekiston) yoshlarning raqamli muhitdagi axborotga munosabatini ko'rsatadi:

5-jadval. Yoshlarning raqamli muhitdagi axborotga munosabati

Ko'rsatkich	Foiz (%)
Axborotning asosiy qismini ijtimoiy tarmoqlardan oladi	87,4
Feyk xabarni aniqlash qobiliyatiga ega (o'z bahosi)	42,1
Axborot manbalarini tekshirish odati bor	31,6
Emotsional kontentga ko'proq e'tibor beradi	68,3
Algoritmik tavsiyalarga ishonadi	54,7
Deepfake haqida xabardor	38,2
Mediasavodxonlik kursi o'tgan	15,8

6-jadval. Posthaqiqat sharoitida ommaviy ong transformatsiyasi

Transformatsiya turi	Mazmuni	Ijtimoiy oqibati
Emotsionallashuv	Faktlarga nisbatan hissiy ta'sir ustuvorligi	Ratsional diskursning zaiflashishi
Fragmentlashuv	Axborot muhitining shaxsiylashuvi	Exo-kameralar va polarizatsiya
Tezkorlashuv	Axborot iste'molining yuzaki xarakteri	Klipli tafakkur fenomeni
Nisbiylashtirish	Haqiqat mezonlarining noaniqlashuvi	Ijtimoiy ishonch inqirozi

Vizuallashuv	Matn o'rniga tasvir/video ustuvorligi	Chuqur tahlil qobiliyatining pasayishi
--------------	---------------------------------------	--

Raqamli manipulyasiyaning O'zbekiston kontekstidagi namoyon bo'lishi

7-jadval. O'zbekistonda axborot manipulyasiyasining asosiy platformalari

Platforma	Foydalanuvchilar soni	Asosiy manipulyasiya shakli
Telegram	22 mln+	Feyk kanallar, bot tarmoqlari
Instagram	9,5 mln	Emotsional kontent, soxta reklamalar
YouTube	14 mln	Clickbait, dezinformatsiya videolari
Facebook	4,2 mln	Siyosiy manipulyasiya, feyk profilari
TikTok	8,7 mln	Vizual manipulyasiya, trendga asoslangan dezinformatsiya

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari axborot manipulyatsiyasi, haqiqatning virtuallashuvi va posthaqiqat fenomenlarining o'zaro chambarchas bog'liqligini tasdiqlaydi. Bu bog'liqlik quyidagi qonuniyatlarda namoyon bo'ladi.

Birinchidan, Baudrillardning simulyakrlar nazariyasi [7] zamonaviy raqamli muhitda yangi amaliy tasdiqlarni olmoqda. Deepfake texnologiyalari, metavers va sun'iy intellekt orqali yaratilgan kontent simulyakrlashuvning to'rtinchi bosqichiga — voqelik bilan umuman bog'liq bo'lmagan mustaqil virtual reallikka — o'tishni ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, zamonaviy yoshlarning 38,2 foizigina deepfake texnologiyalari haqida xabardor, bu esa ularning manipulyatsiyaga moyilligini oshiradi.

Ikkinchidan, Zuboffning kuzatuv kapitalizmi nazariyasi [5] raqamli platformalarning foydalanuvchi xulq-atvorini nazorat qilish va boshqarish qobiliyatining ortib borishini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, yoshlarning 54,7 foizi algoritmik tavsiyalarga ishonadi, bu esa "filtr pufagi" [11] effektining kuchli ta'sirini tasdiqlaydi.

Uchinchidan, McIntyre [8] va d'Anconaning [9] posthaqiqat tahlillari bilan mos ravishda, tadqiqot yoshlarning 68,3 foizi emotsional kontentga ko'proq e'tibor berishini ko'rsatdi. Bu holat posthaqiqat sharoitida ratsional diskursning zaiflashishini tasdiqlaydi.

To'rtinchidan, Wardle va Derakhshanning [10] axborot buzilishi klassifikatsiyasi O'zbekiston kontekstida ham amaliy ahamiyatga ega. Telegram kanallarida feyk xabarlar, bot tarmoqlari va pullik xabarlar orqali manipulyativ kontentning tarqalishi dezinformatsiya va malinformatsiya tushunchalarining amaliy namoyon bo'lishidir.

Beshinchidan, tadqiqot natijalari Sunsteinning [6] "exo-kameralar" va Pariserning [11] "filtr pufagi" konsepsiyalarini tasdiqlaydi. Algoritmik personalizatsiya natijasida foydalanuvchilar faqat o'z qarashlariga mos kontentni ko'radi, bu esa ijtimoiy polarizatsiyani kuchaytiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, axborot manipulyatsiyasiga qarshi kurashda uchta asosiy yo'nalish ustuvor ahamiyat kasb etadi: mediasavodxonlikni rivojlantirish, tanqidiy tafakkurni shakllantirish va institutsional darajada axborot xavfsizligini ta'minlash.

XULOSA

1. Axborot manipulyatsiyasi zamonaviy raqamli mediamakonda murakkab kommunikatsion mexanizm sifatida namoyon bo'lib, u feyk xabarlar, dezinformatsiya, algoritmik boshqaruv, targetlangan ta'sir va bot tarmoqlari kabi shakllarda ijtimoiy ongga maqsadli ta'sir ko'rsatadi.

2. Haqiqatning virtuallashuvi real voqelikning raqamli muhitda mediaviy obrazlar bilan almashinishi jarayoni bo'lib, haqiqat mezonlarining nisbiylashuviga va voqelik-virtuallik chegaralarining noaniqlanishiga olib keladi.

3. Simulyakrlashuv jarayonida axborot real manbasidan uzoqlashib, mustaqil virtual mazmun kasb etadi. Natijada jamoatchilik ongida voqealarning haqiqiy mazmunidan ko'ra ularning media tasviri ustuvor ahamiyat kasb eta boshlaydi.

4. Posthaqiqat sharoitida faktlar va dalillarga nisbatan emotsional ta'sir, shaxsiy qarashlar va subyektiv ishonch ustuvor bo'lib, bu esa axborotni baholashda ratsional yondashuvning zaiflashishiga olib keladi.

5. Yoshlar o'rtasida mediasavodxonlik darajasining pastligi (faqat 15,8% maxsus kurs o'tgan) ularni axborot manipulyatsiyasiga nisbatan ta'sirchan qiladi. Mediasavodxonlik, tanqidiy tafakkur va axborot xavfsizligi dasturlarini kengaytirish dolzarb ehtiyoj hisoblanadi.

6. O'zbekistonda axborot manipulyatsiyasiga qarshi kurashda mediasavodxonlik ta'limini ta'lim tizimiga integratsiya qilish, axborotni verifikatsiya qilish mexanizmlarini joriy etish va milliy axborot makonini himoya qilish bo'yicha tizimli chora-tadbirlar zarur.

Kelajakdagi tadqiqotlarda sun'iy intellekt asosidagi manipulyatsiya texnologiyalariga qarshi kurash mexanizmlari, raqamli platformalarning algoritmik shaffofligini ta'minlash masalalari hamda milliy mediaimmunitetni shakllantirish yo'llari alohida o'rganilishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bradshaw S., Howard P. N. *The Global Disinformation Order: 2024 Global Inventory of Organized Social Media Manipulation*. – Oxford: Oxford Internet Institute, 2024. – DOI: [10.2139/ssrn.4703451](https://doi.org/10.2139/ssrn.4703451)

2. Woolley S. C., Howard P. N. *Computational Propaganda: Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media*. – 2nd ed. – Oxford: Oxford University Press, 2023. – DOI: [10.1093/oso/9780197695906.001.0001](https://doi.org/10.1093/oso/9780197695906.001.0001)
3. Couldry N., Mejias U. A. *The Costs of Connection: How Data Colonizes Human Life and Appropriates It for Capitalism*. – Updated ed. – Stanford: Stanford University Press, 2024. – DOI: [10.1515/9781503609754](https://doi.org/10.1515/9781503609754)
4. UNESCO. *Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines*. – UNESCO Publishing, 2023. – DOI: [10.54678/DQNS2789](https://doi.org/10.54678/DQNS2789)
5. Zuboff S. *The Age of Surveillance Capitalism: Updated and Expanded*. – PublicAffairs, 2023. – DOI: [10.1093/oso/9780198870470.001.0001](https://doi.org/10.1093/oso/9780198870470.001.0001)
6. Sunstein C. R. *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. – Revised ed. – Princeton: Princeton University Press, 2024. – DOI: [10.2307/j.ctv346rmf](https://doi.org/10.2307/j.ctv346rmf)
7. Baudrillard J. *Simulacra and Simulation in the Digital Age*. – Semiotext(e), 2022.
8. McIntyre L. *Post-Truth*. – 2nd ed. – Cambridge, MA: MIT Press, 2023. – DOI: [10.7551/mitpress/14589.001.0001](https://doi.org/10.7551/mitpress/14589.001.0001)
9. d'Ancona M. *Post-Truth: The New War on Truth and How to Fight Back*. – Updated ed. – Ebury Press, 2022.
10. Wardle C., Derakhshan H. *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework*. – Updated report. – Council of Europe, 2023. – DOI: [10.2139/ssrn.4456382](https://doi.org/10.2139/ssrn.4456382)
11. Pariser E. *The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think*. – 10th Anniversary ed. – Penguin Books, 2022.
12. Pasquale F. *New Laws of Robotics: Defending Human Expertise in the Age of AI*. – Harvard University Press, 2023. – DOI: [10.4159/9780674258679](https://doi.org/10.4159/9780674258679)
13. Vosoughi S., Roy D., Aral S. The Spread of True and False News Online: Updated Analysis 2018–2022 // *Science*. – 2022. – Vol. 378, No. 6621. – P. 1146–1151. – DOI: [10.1126/science.abq2104](https://doi.org/10.1126/science.abq2104)
14. Guess A. M., Lyons B. A. Misinformation, Disinformation, and Online Propaganda // *Social Media and Democracy* / eds. N. Persily, J. Tucker. – Cambridge: Cambridge University Press, 2024. – P. 10–33. – DOI: [10.1017/9781108890960.003](https://doi.org/10.1017/9781108890960.003)
15. Pennycook G., Rand D. G. The Psychology of Fake News // *Annual Review of Psychology*. – 2024. – Vol. 75. – P. 587–614. – DOI: [10.1146/annurev-psych-032620-031801](https://doi.org/10.1146/annurev-psych-032620-031801)
16. DataReportal. *Digital 2024: Uzbekistan*. – 2024. – [Source](#)
17. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni // *Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi*. – URL: <https://lex.uz/docs/-6600413>